

PREVENCIJA DRUŠTVENO NEPRIHVATLJIVOG PONAŠANJA DJECE I MALOLJETNIKA

Zdravka Leutar

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Studijski centar socijalnog rada

Stručni članak

UDK 343.915:343.85

Primljeno: studeni 1996.

U članku je opisana primjena programa "Veliki prijatelj" u preventivnom djelovanju na društveno neprihvatljivo ponašanje djece maloljetnika. Ispitivani su korišteni tematski sadržaji, aktivnosti i prisutnost drugih osoba kroz individualnu podršku maloljetniku od strane studenta - "velikog prijatelja". Primjenjivane metode kroz jednogodišnji socijalni praktikum studenata i konstantno praćenje i evaluiranje rada, pokazuju pozitivne rezultate primjene ovog programa.

1. UVOD

Gledajući kroz povijest danas, svako društvo na različite načine teži suzbiti sve one oblike ponašanja koji narušavaju pravila društvenog života. Prodorom različitih društvenih stanovišta u posljednje vrijeme dolazi se sve više do spoznaje o bitnosti društvene prevencije koja se temelji na poduzimanju raznih socijalnih akcija usmjerenih na smanjenje društvene patologije, a time i pad kriminaliteta. Ovaj put široke društvene prevencije koji je poželjan kao put smanjenja društvene patologije, zahtijeva angažiranje, ne samo državnih organa (za koje je poželjno da se usmjere također preventivno), nego i društvenih organizacija, građana i znanstvenih i drugih ustanova koje će razvijati vlastitu aktivnost na osnovi cjelovitog programa socijalne prevencije. (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993.). Problemi maloljetničke delinkvencije trebali bi se rješavati krivično-pravnim načinom tek ako sve druge moguće strukture društva nisu uspjele u svojem nastojanju. U prevenciji društveno neprihvatljivog ponašanja djece maloljetnika, društvena aktivnost treba biti usmjerena na provođenje različitih akcija: od ekonomskih do odgojnih, socijalnih i kulturnih. Dakle, potrebne su multidisciplinarne socijalne prevencije, koje sveobuhvatno, mogu dati potrebne efekte. Poželjna je organizacija u prevenciji svih društvenih faktora: obitelji, škole, Crkve, CZSR, medija, pravosudnih organa, kao i druge društvene i kulturne organizacije. Uloga društvenih i drugih organizacija u pogledu preventivnog djelovanja je prvenstveno socijalizacijska. Ona se sastoji u razvijanju radnih navika, podizanju opće kulturne razine, razvijanju odgovornosti, solidarnosti, stvaralaštva, svrsishodnom korištenju slobodnog vremena i sl.

Prevenciju možemo promatrati u širem i užem smislu.

U širem smislu cilj prevencije, kao sprečavanje javljanja budućih delinkvenata, te se u tom smislu poduzimaju mjere da se suzbije kriminalitet na način da se uklone negativni utjecaji iz društvene okoline te se osigura pogodna klima za razvoj svih potencijala ličnosti, a što je od posebnog značaja za razvoj djece i mladih.

U užem smislu prevencija može biti prisutna i kod osoba koje su već počinili neka kaznena djela, tada se ona odnosi na mjere suzbijanja daljnjeg počinjenja kaznenih djela. Prevencija se sastoji u djelovanju na svestraniji razvoj ličnosti djeteta.

1.2. PROGRAMI PREVENCIJE

Cilj preventivnih programa, odnosno njihova provođenja sastoji se u tome da se kod maloljetnika postignu određene psihosocijalne promjene koje će ih učiniti čvrstima u borbi protiv delinkventnog ponašanja. Žele li se mjere prevencije društveno neprihvatljivog ponašanja maloljetnika ostvariti, potrebno je dobro planirati i koordinirati njihov rad. Stoga je potrebno izraditi program prevencije društveno neprihvatljivog ponašanja mladih koji jasno određuje mjere i zadatke.

Postoji više vrsta takvih programa: oni koji se odnose na društvenu sredinu, tako da se iz nje uklone negativni utjecaji, te poboljšaju društveni uvjeti; druga vrsta programa se odnosi na samog pojedinca koji pokazuje neke od karakteristika društveno neprihvatljivog načina ponašanja.

Uz različite preventivne programe u okviru društva a i pojedinaca nalazi se i program prevencije društveno neprihvatljivog ponašanja maloljetnika: "Veliki prijatelj".

1.2.1. PROGRAM "VELIKI PRIJATELJ"

Program "Veliki prijatelj" jest program individualne podrške pojedincu, njegovoj obitelji i socijalnoj mreži u kojoj pojedinac egzistira. Svaki pojedinac ne funkcionira kao individua nego je njegovo ponašanje u relaciji s njegovom okolinom. Veliki prijatelj je osoba koja se uvodi u socijalnu mrežu maloljetnika kako bi u određenom djelu preuzeo funkciju izgubljenog roditelja predstavljajući sponu između djeteta i društva. To je odrasla djetetu prihvatljiva osoba koja je spremna s njim podijeliti emocije, iskusta i spoznaje bez uobičajene autoritativnosti, distance i kritičnosti. (Janković, Leutar, Majdak, 1995.). Pomagač, "Veliki prijatelj" je u ulozi: druženja, poklanjanja vlastitog slobodnog vremena, bez nekih velikih očekivanja, bez opterećenosti stručnošću i sl. On razvija slobodan, topao i iskren odnos s maloljetnikom. Pouzdana, motivirana i maloljetniku sklona osoba je podrška ne samo njemu nego i cijeloj obitelji maloljetnika. Pomaže u obitelji u savladavanju poteškoća u pogledu klime, međuljudskih odnosa u obitelji, a osobito nekih oblika socio-patološkog ponašanja njenih članova, prosvjećivanju roditelja i sl. Znamo da je obiteljski odgoj rezultat utjecaja cjelokupnog načina života obitelji, što znači da proizlazi iz neposrednih međusobnih odnosa svih njenih članova iz svakodnevnih životnih situacija i iz atmosfere koja je prirodni rezultat dinamike i kvalitete ukupnih odnosa u obitelji. Stoga, kroz različita istraživanja došlo se do spoznaje da obiteljski činioci značajno pridonose riziku delinkventnog ponašanja maloljetnika.

Ovaj program prevencije "Veliki prijatelj", može se koristiti vrlo uspješno u CZSR u provođenju patronaže PBIN-a i nadzora nad izvršenjem roditeljskog prava. Posebnost ovakvog oblika rada je tzv. prijateljski odnos, što znači, da je druženje obostrano obogaćenje, stoga dodatna motivacija ne predstavlja značajniji problem. (Janković, Leutar, Majdak,

1995.). Uz individualno praćenje u program su uključene mjesečne supervizije stručnjaka i velikih prijatelja na kojima se zajednički prorađuju situacije koje iziskuju posebnu pažnju i analizu. Veliki prijatelj također ima mogućnost individualne konzultacije sa stručnjakom. Bitno je naglasiti da dobrovoljni pomagači u svojstvu "Velikog prijatelja" budu motivirani za takvu vrstu aktivnosti. Dakle, motivi trebaju biti zdravi, društveno poželjni i naravno visokog intenziteta.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Ispitati značenje programa "Veliki prijatelj" u prevenciji društveno neprihvatljivog ponašanja maloljetnika, kroz:

- a) sadržaje za koje maloljetnici pokazuju interes,
- b) aktivnosti koje su predmet njihova interesa,
- c) prisutnost osoba za vrijeme izvođenja programa.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Za prikupljanje podataka u ovom istraživanju korištene su metode:

- sudjelujuće promatranje,
- skale procjene od pet stupnjeva posebno pripremljene u svrhu evaluacije ovog programa,
- dnevnik praćenja susreta u kojem su analizirane aktivnosti, sadržaji i prisutnost za vrijeme susreta.

Istraživanjem je obuhvaćeno 16 maloljetnika iz dva CZSR-referada za delinkvenciju: Susedgrad i Peščenica. (Iz svakog centra po 8 maloljetnika). Djeca su polaznici osnovne škole ili mladi razredi srednje škole. Sudionici "Veliki prijatelji" su studenti 2. godine Studija za socijalni rad. (Akg. 1995/96). Susreti su trajali kroz jednu školsku godinu po 2 sata na tjedan. (Ukupno 21 tjedan). Oni su uz pružanje podrške i druženje pratili dinamiku susreta i evaluirali ih koristeći se odgovarajućim instrumentarijem. Svaki maloljetnik je imao svog "Velikog prijatelja".

4. REZULTATI I RASPRAVA

Maloljetnici se nalaze u provođenju patronaže CZSR, evidentirani kao djeca s poremećajima u ponašanju, a uzroci intervencije Centra su najčešće: sitne krađe, bježanje od kuće, "snifanje", pripadnost "bandi", ponavljanje razreda i sl. a rijeđe su počinili neko od krivičnih djela. Iz dnevnika je vidljivo da u svakoj od 16 obitelji iz kojih su maloljetnici (u oba centra) nalaze i neke od socio-patoloških pojava u obitelji: alkoholizam kao najčešća pojava, zanemarivanje i zlostavljanje djece, zlostavljanje cijele obitelji, insuficijentne obitelji, obiteljske svade i razmirice.

Većina "Velikih prijatelja" je uspjela uspostaviti dobru emocionalnu prihvaćenost sa strane njihovog malog prijatelja. Prvi susreti su uglavnom vezani uz napetosti i strahove oko

prihvaćanja, a kasnije dolazi do otvorenosti, prijateljskih susreta i pomoć u savladavanju vlastitih problema vezanih za "loše društvo", probleme zaljublivanja, odnos s roditeljima i sl. Od velikog prijatelja se očekuje kreativnost pri susretima u zajedničkom hodu i to je put uspješnosti. Mali prijatelji su često neodgovorni i skloni manipulaciji. Tek kad osjete emocionalnu podršku stječu odgovarajuće povjerenje i pomalo postaju odgovorniji (npr. držati se točnosti dogovorenog susreta).

Kad se stekene povjerenje u prijatelja, slijedi odlazak u obitelj, gdje veliki prijatelj često puta svojom humanošću i željom da pomogne, koju ima ko pripravnik za pomažuću profesiju, biva uključen u obiteljsku problematiku i pokušava im pomoći.

Tablica 1. Rang najčešće pojavljivanih sadržaja za vrijeme susreta

CZSR SUSEDGRAD Sadržaj	F	Rang	CZSR PEŠĆENICA Sadržaj	F	Rang
nevezani razgovori	67	1	nevezani razgovori	48	1
o zajedničkom druženju	29	2	učenje	33	2
razgovori o budućnosti	23	3	razgovori o školi	24	3
teme iz života	18	4	komentiranje filmova	18	4
razgovori o školi	11	5	povjerljivi razgovori	9	5
razgovori s članovima obitelji	10	6	zajedničko druženje	7	6
učenje	7	7	razgovori s članovima obitelji	4	7
razgovori o vlastitim željama	5	8	razgovori o ljubavi i zaljublivanju	3	8

Iz tabele je vidljivo da prijatelji iz obje ustanove na prvom mjestu u najčešćem broju susreta koriste nevezane razgovore. To su jednostavno putevi i načini emocionalne podrške i pokušaji da se dode do "zajedničkog jezika" i uspostavi bolja i otvorenija komunikacija. Teme o zajedničkom druženju dolaze odmah u drugi plan kod CZSR Susedgrad, jer su prijatelji motivirani za pomoć i traže načine na koje njihovi susreti mogu biti obostrano što učinkovitiji. Prijatelji iz CZSR Peščenica su usmjereni više na pomoć maloljetnicima u školi i učenju. Oni su uključeni u još jedan dodatni program koji provodi sam Centar. Stoga je učenje i škola kod njih već na drugom i trećem mjestu. Takve teme u Centru Susedgrad su tek na petom mjestu. Prijatelji opisno izražavaju u dnevniku, kako su mali prijatelji često nezainteresirani za teme iz škole i nastavnog programa. Vrlo često se razgovaralo o temama vezanim za budućnost malog prijatelja, što je i razumljivo, jer inače su ti sadržaji predmet interesa mladog čovjeka općenito. Odmah po učestalosti dolaze teme iz života, što govori o interesu mladih za djeljenje problema i međusobne podrške, dubljem razmišljanju o životu i potrebi kanaliziranja njihove unutarnje energije u pravom smjeru.

Vidljivo je da maloljetnici društveno neprihvatljivog načina ponašanja imaju identične potrebe kao i sva djeca i mladi njihove dobi. Budući da je mlada ličnost u toj dobi nedovoljno izgrađena, ona je osjetljiva i na utjecaje koji njen razvoj i ponašanje mogu usmjeriti u asocijalnom i antisocijalnom smjeru.

U literaturi se često spominje da emocionalne značajke povezane s kriminalnim ponašanjem proistječu iz emocionalne nestabilnosti, razdražljivosti, potištenosti, ljubomore i sl. Osobe s takvim karakteristikama ličnosti imaju teškoće i teže se prilagođavaju društvenim prilikama i procesima, te dolazi do češćih konflikata i na koncu do kriminalne djelatnosti (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993.). Teme razgovora maloljetnika i velikog prijatelja navedene u tablici 1. su one koje se najčešće pojavljuju s obzirom na broj studenata i na učestalost pojavljivanja glede "para" koji je koristio takvu vrstu sadržaja. Uz navedene teme prisutno je i puno drugih a koje se javljaju nešto rijede i ne kod svakog "prijateljskog para". U oba Centra pojavljuje se 26 tematskih cjelina. Bile su prisutne tematske cjeline vezane uz osobne probleme malog prijatelja, obiteljsku situaciju, razgovori s roditeljima, te razgovori vezani za sport, muziku, izlaske, filmove i sl.

Izračunavanjem korelacije ranga ($R_o = 0,39$) s obzirom na svih 26 tematskih područja utvrđeno je da nema statistički značajne povezanosti između jedne i druge ustanove, što potvrđuje individualnost i kreativnost "velikih prijatelja" uz širinu sadržaja.

Ovakvi sadržaji prisutni za vrijeme druženja su poticaj maloljenticima da se osjete važnim i prihvaćenim s vlastitim potencijalom mogućnosti. To je način jačanja njihova ega te promatranje svoje uloge u postojećoj socijalnoj mreži s druge pozicije. Sve to je izrazito preventivno sredstvo u borbi protiv maloljetničke delinkvencije te u poboljšanju kvalitete života.

Neki teoretičari navode da o kvaliteti samopoštovanja ovisi velika vjerojatnost da će dijete razvijati pozitivnu sliku o sebi te to djeluje na njegovo ponašanje u socijalnoj okolini (Hrnjica, 1990.).

Tablica 2. Rang najčešće pojavljivanih aktivnosti koje su pratile susrete

CZSR SUSEDGRAD Aktivnosti	F	Rang	CZSR PEŠĆENICA Aktivnosti	F	Rang
razgovor	70	1	razgovor	70	1
šetnja	19	2	pomoć u učenju	35	2
odlazak u grad	15	3	dogovori	16	3
dogovori	11	4	šetnja	12	4
gledanje televizije	9	5	igra u prostori	11	5
odlazak u kino	7	6	slušanje muzike	10	6
telefonski razgovor	6	7	crtanje, bojanje i sl.	6	7

Vidljivo je iz tablice da je razgovor prva aktivnost koja je zastupljena kod svih sudionika bilo da se radi o jednoj i drugoj lokaciji. Uzmemo li u obzir da su to studenti 2. godine koji ulaze u struku socijalnog rada i čije će osnovno sredstvo u radu biti najčešće razgovor u užem i širem smislu te riječi. Osim toga razgovor s djetetom omogućuje najbolji uvid u njegovo doživljavanje, razumjevanje situacije, mišljenje i očekivanje. To je izuzetno bitno za procjenjivanje i planiranje rada s "malim prijateljem" u cjelini.

U CZSR Peščenica odmah na drugom mjestu dolazi pomoć u učenju jer je to glavni orijentir njihova rada, kako je ranije navedeno. Iz dnevnika je uočljivo koliko je veliki prijatelj brižan oko školskih obveza. Često dolaze i kod razrednika da bi prikupili informacije o svom "malom prijatelju" i problemima u školi. U nekim slučajevima postoji stalna suradnja i "veliki prijatelj" je veza između obitelji, škole i CZSR.

U CZSR Susedgrad nema za glavnu od aktivnosti školu nego je prepušteno "velikom prijatelju" da na kreativan način organizira konstruktivno druženje. Pogledamo li tablicu aktivnosti, pomoć u školi dođe znatno kasnije od drugih aktivnosti. Prioritetnije aktivnosti su vezane uz slobodno vrijeme "malog prijatelja". U početnim razgovorima i druženjima dok "veliki prijatelj" ispituje "teren" uočava najčešće potrebu rada na konstruktivnom korištenju slobodnog vremena svog "malog prijatelja". Zato su i njihove aktivnosti usmjerene najčešće na šetnju, zajedničke odlaske u grad ili gledanje televizije. Vidljivo je iz tablice da CZSR Peščenica osim učenja pokušava organizirati i slobodno vrijeme uz šetnju, igru, slušanje muzike. Osim ovih, zastupljene su i neke druge aktivnosti ali u nešto manjem opsegu. Pogledamo li korelaciju ranga s obzirom na svih petnaest aktivnosti koje su bile prisutne u oba centra vidimo također da nema povezanosti između jedne i druge ustanove, što još jedanput potvrđuje različitost pristupa. $R_o = 0,34$.

Tablica 3. Rang prisutnosti osoba za vrijeme druženja

CZSR SUSEDGRAD	F	Rang	CZSR PEŠĆENICA	F	Rang
mali i veliki prijatelj	65	1	mali i veliki prijatelj	63	1
prijatelji i majka	22	2	prijatelji i majka	52	2
prijatelji i nepoznate osobe (npr. u parku, kinu i sl.)	20	3	prijatelji i članovi obitelji	15	3
prijatelji i drugi članovi obitelji	15	4	prijatelji i nepoznate osobe (npr. u parku, kinu i sl.)	12	4

Najčešće su bili prisutni pomagač i maloljetnik. Ova konstatacija je sasvim opravdana, budući da je ovaj rad pružanje individualne podrške i pomoći. Kod većine djece, kako je ranije prikazano, nema poteškoća koje bi zahtjevale neke složenije stručne zahvate budući da većina djece pokazuje povremeno agresivno ponašanje s kojim se mogu nositi "veliki prijatelji". Ako postoje neki složeniji poremećaji onda su oni predmet bavljenja nadležnog stručnjaka, koji uz supeviziju i individualnu konzultaciju prati rad svakog "velikog prijatelja". Mjenjanje složenijih oblika ponašanja, traži i posebna postupanja, posebne intervencije i drugačiji vremenski okvir. (Žižak, 1995.). "Veliki prijatelj" pri individualnom susretu uočava njegove pozitivne snage: njegove potrebe, sposobnosti i želje. Iz susreta i

razgovora vidljive su i njegove slabe strane, kao i koliko su razvijene, odnosno nerazvijene socijalne vještine. On pri individualnom razgovoru upoznaje i prijateljevo gledanje socijalne mreže i njegov odnos spram nje i sl. Nakon zajedničkog upoznavanja svih "velikih" i "malih" prijatelja u CZSR "veliki prijatelj" se individualno upoznaje sa svojim "malim prijateljem" kako bi što bolje upoznao njegove potrebe i odgovorio na njih.

U kasnijim susretima kad je već uspostavljen pozitivan odnos i emocionalna prihvaćenost, susret se odvija i u drugim oblicima: kao prisutnost nekog od članova obitelji, najčešće je to majka. Takvi susreti također pozitivno djeluju na cijelu obitelj, gdje nekad dolazi do potpuno novog odnosa između majke i njenog djeteta.

Prisutni su pri susretima i drugi parovi "velikih i malih prijatelja" gdje kao grupa pokušavaju organizirati slobodno vrijeme i baviti se nekim od aktivnosti koje su od općeg interesa za maloljetnika i koje pozitivno utječu na razvoj njihove ličnosti. Ovdje nailazimo na sličnosti u jednom i drugom centru, bez obzira na primjenjivane aktivnosti i tematske sadržaje.

Tablica 4. Samoprocjena uspješnosti u programu

SKALE PROCJENE		CZSR SUSEDGRAD M	CZSR PEŠĆENICA M
1.	konstruktivnost	3.83	3.82
2.	razumjevanje	4.14	3.61
3.	atmosfera u obitelji	3.16	2.89
4.	prihvaćanje	4.30	3.85
5.	zadovoljstvo vlastitim radom	4.00	3.86

Veliki prijatelji pri radu su koristili skale samoprocjene nakon svakog susreta gdje su procjenjivali: konstruktivnost susreta, razumjevanje, atmosferu u obitelji, prihvaćenje i zadovoljstvo vlastitim radom.

Pogledamo li prosječne vrijednosti u tablici 4. vidimo da su "veliki prijatelji" gotovo identično vidjeli svoju konstruktivnost. Relativno visoko su ocijenili da su bili konstruktivni iz razloga što su ulagali vlastitu energiju i smišljali što konstruktivnije puteve i načine za vlastitu uspješnost. S druge strane svjesni su bili "uhodanih ponašanja" njihovih "malih prijatelja" i suočavanja s nemogućnošću napretka.

Kod razumjevanja među prijateljima neke značajne razlike s obzirom na jednu i drugu ustanovu, koje se mogu objasniti distinktivnim pristupima kao što su: organiziranje slobodnog vremena i pomoć u učenju. CZSR Susedgrad ima znatno veći prosjek od CZSR Peščenica, jer su u prvom Centru imali pozitivan odnos prema aktivnostima, kao što su zajedničko kreiranje slobodnog vremena i ova aktivnost je bolje prihvaćena od aktivnosti u drugom Centru. Te aktivnosti u drugom Centru odnose se na pomoć u učenju i prema njima postoji jedna negativna konotacija, budući da učenje iziskuje veći napor od aktivnosti koje se odnose na slobodno vrijeme i to ima za posljedicu manji prosjek.

Atmosfera u obitelji je najlošije procjenjena kod svih "velikih prijatelja", što ponovno govori o važnosti obiteljske atmosfere na formiranje ličnosti djeteta, odnosno o njejoj povezanosti s obzirom na uzroke delinkventnog ponašanja maloljetnika.

Vlastita procjena prihvaćenosti od strane djece je ponovo viđena različito. Dok CZSR Susedgrad to procjenjuje 4,3 a CZSR Peščenica 3,85. Za pretpostaviti je, da je to vezano uz program aktivnosti koji su bili primjenjivani tijekom provođenja programa. S tim u vezi je povezana i sljedeća procjena: zadovoljstvo vlastitim radom. Nema značajnih razlika za jednu i drugu ustanovu. Procjena govori o uložnim znanjima, umjećima, volji i sl., ali i svjesnosti o ne prevelikim uspjesima, te kompleksnosti problematike maloljetničke delinkvencije.

5. ZAKLJUČAK

Ispitivanjem i analizom podataka može se zaključiti:

1. Da su korišteni sadržaji u programu "Veliki prijatelj" vrlo široki i brojni te pozitivno djeluju na ličnost maloljetnika otkrivajući mu pozitivne potencijale.
2. Primjenjivane aktivnosti pri susretima otkrivaju konkretnu pomoć u svladavanju školskog gradiva i kreativnom korištenju slobodnog vremena, što su dva bitna faktora u preventivnom djelovanju na smanjenje delinkventnog ponašanja maloljetnika.
3. Individualni rad i uključivanje u grupu vršnjaka je put za samoupoznavanje i jačanje pozitivnih osobina ličnosti a time i definiranje uloge u grupi.

LITERATURA:

1. Ajduković M. (1989) **Vrijednosne orijentacije maloljetnih delinkvenata**. Zagreb: Narodne novine.
2. Ajduković, M., Janković J., Horvat-Kutle S., Žižak A. (1995) **Prevencija poremećaja u ponašanju djece stradalnika rata**. Zagreb: Ministarstvo rada i socijalne skrbi, UNICEF i Društvo za psihološku pomoć.
3. Bašić J., Žižak A. (1992) **Programski aspekti tretmana djece i omladine s poremećajima u ponašanju**. Zagreb: Socijalna zaštita.
4. Bunčić K., Ivković, Đ., Janković, J., Penava A. (1994) **Igrom do sebe**. (II izdanje), Zagreb: Alinea.
5. Clemes H., Bean R. (1990) *Ohne Regeln geht es nicht*. Hamburg: Rowoholt.
6. Gürtler, H. (1993) **Kleine haken im familienalltag**. München: Südwest.
7. Hrnjica, S. (1990) Anksiozne, depresivne i agresivne tendencije u adolescentskom periodu razvoja. **Psihološka istraživanja** 4, 247-293.
8. Janković, J., Leutar, Z., Majdak, M. (1995) Individualna podrška prognanoj djeci. **Ljetopis studijskog centra socijalnog rada** 2, 191-208.
9. Janković, J. (1994) **Obitelj i droga**. Zagreb: Školske novine.
10. Medarac G., Puljiz S. (1995) **Srednjoškolci i ovisnost**. Ljetopis studijskog centra socijalnog rada, Pravni fakultet Zagreb, 2, 79-92.
11. Singer M., Mikšaj-Todorović Lj. (1993) **Delinkvencija mladih**. Zagreb: Globus.

*Summary**PREVENTION OF SOCIALLY UNACCEPTABLE BEHAVIOR OF
CHILDREN AND MINORS**Zdravka Leutar*

The article describes an application of "A big friend" program in preventive approach to socially unacceptable behavior of children and minors. The thematic content which was used, the activities and the presence of other persons through individual support to minor from a student - "a big friend" are examined. Methods applied through a one year period of fieldwork practice (social practicum) of a student, as well as the constant monitoring and evaluation of work demonstrate positive results of implementation of this program.